

Прес-реліз
29 квітня 2014

Чи зможе соціальний протест об'єднати Україну після Майдану?

Результати моніторингу протестів та репресій Центру дослідження суспільства

29 квітня на прес-конференції в інформаційній агенції УНІАН за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» соціологи Центру дослідження суспільства представили результати **моніторингу протестів, репресій та поступок** в Україні за 2013 рік.

Основні результати дослідження наступні:

- У 2013 році було зафіксовано **щонайменше 4822 протестів**. Це на 33% перевищило кількість протестів 2012 року (3636) та більш ніж удвічі перевищило кількість протестів у 2010 та 2011 роках (2305 та 2277 відповідно). **Зростання минулого року зумовлено не лише початком Євромайдану** (хоча лише протягом одного місяця в грудні було зафіксовано понад 1000 протестів). Навіть до початку Майдану, за період з 1 січня по 20 листопада 2013 року, було зафіксовано 3419 протестів, що демонструвало тенденцію до зростання протестної активності.
- **Протести 2013 року були безпрецедентно масовими**. Зафіксовано щонайменше 249 протестів за участі понад тисячі осіб, що в 2,5 рази більше ніж 2012 року і в понад півтора рази більше ніж 2010 року під час Податкового майдану. Серед них у щонайменше 29 протестах 2013 року взяли участь десятки тисяч осіб, а в п'яти мітингах – сотні тисяч. **Багатолюдні протести були не лише київським явищем**. Щонайменше 16 протестів за участі більше 10 тисяч осіб відбулися поза межами Києва – у Сімферополі, Донецьку, Харкові, Луганську, Львові, Одесі, Рівному, Тернополі, Запоріжжі.
- **Абсолютна кількість протестів у 2013 році зростає в усіх без винятку регіонах України**, а у відносному вимірі – у центральному регіоні (на 47% порівняно з 2012 роком). Лише у Львівській та Харківській областях було зафіксовано дещо менше протестів, ніж 2012 року. Відносно більша частка протестів традиційно припадала на Західний регіон. Після початку Майдану у західних областях було зафіксовано 33% усіх протестів на території України з 21 листопада по 31 грудня 2013 року. Однак, при врахуванні нерівномірної кількості населення різних регіонів Західний регіон не виявляється найбільш протестним в Україні. **Найбільше протестів на 1 млн. наявного населення за 2013 рік було зафіксовано в Києві (282), а після Києва – у Південному регіоні (167)**, що відображає інтенсивні протестні кампанії в Одеській (зокрема, дрібних підприємців) та Миколаївській областях (Врадіївка). Питома кількість протестів у Західному регіоні лише на третьому місці – 106. А

найменша кількість протестів на 1 млн. наявного населення була зафіксована у Східному регіоні – 63.

- Очікувано завдяки початку Майдану у 2013 році стрімко зросла кількість протестів, які суміщали вимоги політичного та ідеологічного характеру, а також вимоги на захист громадянських прав. Більш ніж удвічі зросла кількість ідеологічних протестів (до 1740, 36% від усіх протестів), на 40% – кількість політичних (до 1727, 36% від усіх протестів), на 170% – протестів на захист громадянських прав (до 1644, 34% від усіх протестів). Однак, **четвертий рік поспіль найбільш частими вимогами, які піднімалися під час протестів в Україні, були вимоги соціально-економічного характеру** (щонайменше 2062 протести). Їх абсолютна кількість зросла на 33%, а відносна частка серед усіх протестів залишилася незмінно високою – 43%. У Центральному, Східному та Південному регіонах соціально-економічні протести переважали абсолютно, у Західному їхня кількість дорівнювала ідеологічним, а в Києві та Криму була на другому місці за частотою (хоча в 2011-2012 роках в Києві, Криму та на Заході так само абсолютно переважали соціально-економічні протести). **Конкретні питання, які найчастіше виводили українців на соціально-економічний протест у 2013 році – це забудови, комунальні послуги, довкілля, невиплата зарплат, права дрібних підприємців.**
- У 2013 році соціально-економічні протести частіше суміщалися з висуненням вимог іншого характеру, зокрема, політичних (у 13% соціально-економічних протестів порівняно з 9% 2012 року). У них також дещо частіше брали участі політичні партії або окремі політики (у 23% порівняно з 19% у 2012 році). **Однак, абсолютна більшість соціально-економічних протестів (52%) продовжувала відбуватися за участі виключно неформальних аполітичних ініціатив та ігнорувалися як політичними партіями, так і громадськими організаціями.** Важливо відзначити, що після початку Майдану за період з 21 листопада по 31 грудня 2013 року відносна частка соціально-економічних протестів серед усіх протестів в Україні впала до 10%, що відображало **слабкість артикуляції соціально-економічних вимог на Майдані.**
- Один з найважливіших типів соціально-економічних протестів – **робітничі протести, кількість яких у 2013 році теж сягнула рекорду.** Було зафіксовано 389 протестів на захист прав найманих працівників (у тому числі - 40 страйків), що становить 8% всіх протестів за минулий рік. Зростання кількості протестів за права найманих робітників сталося за рахунок збільшення локальних виступів трудових колективів довкола місцевих проблем. Як і в попередні роки, **найактуальнішими питанням для найманих працівників в Україні залишалися питання виплати зарплатні (45% робітничих протестів), умов праці (30%), закриття підприємств (19%).** Ці дані свідчать про відсутність покращення у економічному становищі найманих працівників та імовірно погіршення їхнього становища в майбутньому. **Незмінною у 2013 році залишилася байдужість фактично всіх організованих учасників вуличних протестів до проблем найманих працівників.** Значну активність у робітничих протестах проявили лише профспілки (22% протестів) та ліві

організації (17% протестів), тоді як у 56% випадків найманим працівникам доводилося боротися за свої права самотужки.

- 2013-й може бути останнім роком переважно мирного протесту у найближчій перспективі. У минулому році продовжували абсолютно переважати мирні конвенційні форми протесту (мітинги, пікети, демонстрації тощо), які склали 75% усіх зафіксованих протестів. Відносна частка ненасильницьких, але конфронтаційних протестів (наприклад, страйки, блокування доріг) залишилася незмінною – 18%. **Кількість насильницьких протестів зменшилася як в абсолютних, так і у відносних показниках (з 10% у 2012 році до 7% у 2013 році).** Так само минулого року насправді не такою вже великою була кількість подій за участі «груп невідомих» («тітушок»), які значно активніше використовувалися під час брудної передвиборчої кампанії на останніх парламентських виборах. Частка протестів за їх участі впала з 10% у 2012 р. до 4% у 2013 р. Однак, дії протестувальників та влади під часу Майдану та, особливо, під час Антимайдану можуть радикально змінити прийнятний репертуар форм протестів в Україні, піднявши планку допустимого насильства.
- Результати моніторингу минулого року також вказують на **десятикратне переважання частоти участі в протестах крайніх правих українських націоналістів (21% від усіх протестів) над частотою участі російських націоналістів (2%).** Якщо до останнього часу російські націоналісти були дуже маргінальним та локальним явищем і, найімовірніше, таким би й лишалися без зовнішньої підтримки та натхнення у вигляді анексії Криму, то українські крайні праві націоналісти (ВО «Свобода» в першу чергу) уже довгий час активно та незрівнянно успішніше втручалися в протестні рухи за потурання ліберальної опозиції.
- Фон зростаючого соціального невдоволення потрібно пам'ятати при аналізі витоків небувалого сплеску вуличного протистояння під час Майдану та у подальшому протистоянні у південно-східних областях країни. Майдан частково каналізував невдоволення соціально-економічним становищем тих, хто був категорично налаштований проти влади Януковича, а події Антимайдану, очевидно, каналізують невдоволення тих, хто не сподівається покращення соціально-економічного становища від дій нової влади. Зважаючи на прогнози погіршення економічної ситуації в країні, в найближчому майбутньому спаду протестної хвилі очікувати не варто. **Питання зараз, чи знайдеться політична сила або громадський рух, що був би здатний чітко артикулювати та висунути на перший план спільні як для Заходу, так і для Сходу соціально-економічні вимоги та об'єднати українців в боротьбі за соціальну справедливість.**

Повністю з результатами дослідження можна ознайомитися в **звіті «Протести, перемоги та репресії: результати моніторингу 2013 р.»** на сайті Центру дослідження суспільства:

<http://www.cedos.org.ua/protests/protesty-peremohy-i-represii-v-ukraini-2013>.

ДОВІДКОВО:

**ЦЕНТР
ДОСЛІДЖЕННЯ
СУСПІЛЬСТВА**

Центр дослідження суспільства,
04071 м. Київ-71, а/с 98, тел. (044) 417 39 94, e-mail: info@cedos.org.ua

Моніторинг протестів, репресій і поступок проводиться Центром дослідження суспільства з жовтня 2009 року. Це унікальний проект з систематичного збору інформації про всі (незалежно від тематики та чисельності) протести, репресії та поступки у відповідь на протести, що відбуваються в реальному часі на всій території України на основі моніторингу більше 190 національних, обласних і активістських веб-медіа.

Метою даного проекту, що здійснюється Центром дослідження суспільства за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та Національного фонду за демократію, є об'єктивне вивчення протестної активності та суспільних рухів в Україні і доведення до відома широкої громадськості цієї інформації з метою захисту права на мирні зібрання та привернення уваги до низових соціально-економічних протестних ініціатив.

Центр дослідження суспільства був створений у 2009 році як незалежний некомерційний центр вивчення соціальних проблем і колективних протестів в Україні. ЦДС об'єднав критично-орієнтованих соціальних дослідників: фахових соціологів, політологів, економістів, культурологів, істориків та юристів. Місія Центру – створення методологічно обґрунтованого, критичного, рефлексивного знання для активістів суспільних рухів, журналістів, експертів, політиків, дослідників та широкої громадськості. Центр активно виступає за егалітарне і справедливе суспільство, проти політики приватизації і комерціалізації соціальної сфери та суспільних благ, засуджує будь-яку дискримінацію, в тому числі за соціально-економічними показниками, гендером, сексуальною орієнтацією, національністю, расою, віком. Конкретними напрямками роботи Центру є аналіз освітніх реформ, моніторинг протестної та репресивної активності, аналіз містобудівної політики та вивчення міграційних процесів.

Контактна особа: Володимир Іщенко (097-396-4499)

info@cedos.org.ua

<http://cedos.org.ua>